

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ: ЛІНГВОДИДАКТИКА

ОЛЕСЯ ЛЮБАШЕНКО (m.Kuie)

ORCID: 0000-0002-8167-0940

НАВЧАННЯ УСНОГО ДІАЛОГУ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ МЕТОДОМ ДИСКУСІЇ.
ОГЛЯД ПОСІБНИКА ДЛЯ ОСНОВНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Любашенко О., Попова О. Метод навчальної дискусії. Розвиток українського усного діалогічного мовлення школярів: навчально-методичний посібник / Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Дрогобич : Коло, 2021. – 120 с.

Анотація

Публікація є рецензією на підручник «О. Любашенко та О. Попова (2021). Метод навчальної дискусії. Розвиток українського усного діалогічного мовлення школярів: навчально-методичний посібник. Коло». Книга, що призначена для вчителів, студентів та шанувальників української мови, покликана познайомити читачів з дискусією як методом викладання та навчання українського усного діалогічного мовлення в середній школі. Автори переглядають концепцію бесіди на уроці української мови та пропонують діалогічну взаємодію як основний вид навчальної діяльності у процесі розвитку та вдосконалення умінь українського усного мовлення. У книзі розглядаються типові проблеми, з якими стикається більшість вчителів української мови середньої школи, і яким приділяється мало уваги в літературі. Підручник буде корисним вчителям української мови та філологам, які уникають стереотипів у освоєнні шкільної програми.

Ключові слова: Метод дискусії, українська мова, усне діалогічне мовлення, діалогічна взаємодія, середня школа.

В епоху транскордонного інформативного суспільства загальноприйнята концепція методу переглядається й оцінюється знову. Метод як узагальнений спосіб утілення дидактичних принципів, цілей і процедур поступається стратегіям адаптації та модифікації відповідно до локальних, контекстуальних і мовних факторів.

Лінгводидактичний метод зрозумілий тоді, коли він позначає константу. Але велика кількість змінних у його застосуванні руйнує впевненість у тому, що шляхом суворого використання методу вчитель та учні швидко досягнуть бажаного результату. У відомому «Словнику викладання мови та прикладної лінгвістики» Дж.Річардс та Р.Шмідт зауважують, що відмінності у визначеннях методу завжди залежать від поглядів на: особливості мови, умови навчання, цілі та завдання у навчанні, характер навчальної програми, діяльність вчителя та учня, добір навчальних матеріалів, набір прийомів і тактик навчання (Richards & Schmidt, 2002). Тому, за свідченням Д. Белла (Bell, 2007) твердження про неспроможність розв'язати навчальну проблему

одним або кількома методами поширене як в середовищі теоретиків, так і вчителів мови. Та все ж таки, незважаючи на скептичні голоси вчителів англійської мови та викладачів інших іноземної мов, поняття методу залишається живим, а деякі методи отримують нове тлумачення і нові сфери апробації, зокрема й у навчанні української мови.

Українська система освіти за останнє десятиліття значно прискорила темпи реформування, щоб досягти європейських стандартів, рівнів і зразків. Графік запровадження усіх стандартів Нової української школи (Нова українська школа, 2016; 37) передбачає використання нових технологій та методів задля скорочення часу, витраченого на набуття учнями необхідних комунікативних компетентностей. Тому компетентність спілкування українською мовою постає не лише як предмет наукових дискусій та експериментів у шкільній практиці, але й як компонент внутрішньої політики держави Україна. При цьому компетентність усного спілкування визначено окремим завданням шкільної лінгвістичної освіти, тому

що набування мовленнєвого досвіду, іноземної мови чи української, однаково відбувається шляхом організації навчання як діалогічного процесу. Це зумовлює висновок: досвід усного діалогічного спілкування українською мовою впливає на ефективність ведення діалогу іноземною мовою і, врешті-решт, є необхідною передумовою розвитку загальної комунікативної компетентності мовної особистості учня. Для цього вчителям та учням таки потрібно використовувати той метод, який дасть змогу ефективно zorganizувати цей процес і прискорити результати. Таким методом автори посібника обрали *навчальну дискусію*.

Теоретичними засадами створення посібника прийнято:

- тлумачення методу навчання мови як сукупності способів взаємозалежної діяльності викладача й учнів, спрямованих на досягнення дидактичних цілей, розвиток особистості учня. Ці способи є універсальними і застосовними у викладанні, тобто становлять деяку універсальну категорію (Азимов, Щукин, 2009;137);

- інтерпретація навчальної дискусії як лінгводидактичного методу;

- застосування методу дискусії для формування загальної комунікативної компетентності учня та усномовленнєвої компетентності зокрема; спрямування методу дискусії та окремі уміння та навички українського усного мовлення, зокрема орфоепічну, морфологічну та синтаксичну грамотність; створення реплік та діалогічних єдностей; ведення діалогів різного типу; зв'язність висловлювання-репліки; використання інтерактивного потенціалу навчальної дискусії на уроці української мови; залучення фонових знань про українські реалії та соціокультурні об'єкти інших країн, мову яких вивчають учні в середній школі;

- використання компаративних тем для усного обговорення, які дають змогу розмірковувати над роллю культурних амбасадорів різних націй, сучасного сприйняття творчості геніїв різних народів.

У першому розділі **«Дискусія як метод навчання усного діалогічного мовлення»** автори надають учителям інформацію, яка необхідна для розуміння принципів організації діалогічного навчання української мови та застосування дискусії як методу навчання і засобу мотивації учнів до навчання. Здебільшого українські фахівці з методики навчання україн-

ської мови спираються на визначення методу навчання як способу упорядкованої взаємодії вчителів та учнів, за допомогою якого розв'язуються проблеми освіти, виховання і розвитку людини в процесі навчання (Фіцула,2000)

Оскільки навчальна дискусія в лінгводидактиці має значну кількість тлумачень, то її часто ототожнюють з дебатами, диспутом, полемікою, суперечкою, а також використовують як метод, прийом чи навчально-організаційну форму. З найбільш згадуваних серед українських освітян джерел (Голуб,2015; Палихата, 2002) можна дізнатися, що лінгводидакти української мови, які спеціалізуються на навчанні в середній школі, вживають низку термінів: полеміка, дискусія, диспут, дебати, публічний полілог, причому іноді без достатнього теоретичного обґрунтування і методичної специфікації.

У першому розділі посібника розглянуто головні погляди психологів на дискусію з погляду дослідження процесів сприйняття, розуміння, засвоєння і навчання, самоактуалізацією, становленням особистості. Адже феномен дискусії постійно перебуває в полі зору прихильників концепції активного соціально-психологічного навчання (Матяш, Павлова, 2002; Оганесян, 2002). Крім того дискусія перебувала серед об'єктів заочної полеміки швейцарського психолога Ж. Піаже (J. Piaget) і радянського вченого Л. Виготського, які зосереджували увагу на психології досягання навчальних цілей. Цей процес завжди триває як двобічний та інтерактивний. Через це сформувався погляд на дискусію як інтерактивний метод навчання. Його висловлював Б. Бадмаєв, який відзначав функцію дискусії стимулювати поетапний розвиток учня так само, як евристичної бесіди, мозкової атаки, круглого столу, ділової гри, конкурсів, обговорення навчальних результатів. Показником результативного навчання є успішна мовна і поведінкова взаємодія на уроці (Бадмаєв,1999). Експериментальне вивчення методу дискусії у групах студентів вперше системно проводив німецький та американський психолог Курт Левін (K.Levin). За його висновками (Levin,1954), важливими є закономірності впливу дискусії на комунікацію учасників: 1) протилежні позиції в дискусії допомагають учасникам бачити предмет обговорення у багатьох аспектах, сприймати нові ідеї, факти, погляди; 2) дискусія є стимулом

індивідуального розвитку її учасників спричинює колективний розвиток групи як соціуму.

З огляду на це, налаштування дискусії на уроці української мови можна вважати методом розвитку усномовленневої компетенції та методом соціально-психологічного розвитку мовної особистості, оскільки за її допомогою: налагоджується зв'язок діяльності навчання і викладання, поєднуються зусилля учнів та викладача в опануванні усного українського мовлення, універсалізуються специфічні прийоми навчання, розвиваються психолінгвістичні механізми, відбувається діалогічна інтеракція.

Оглядаючи словникову статтю, де інтеракцію репрезентовано як діяльність, наприклад, мовлення чи співпраці з іншими людьми, а також спосіб, яким цю діяльність реалізовано (Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/learner-english/interaction>), автори цього посібника наполягають, що метод дискусії є способом реалізації інтеракції, адже безпосередній зв'язок із учасниками діалогу зумовлює цілісність діалогічного змісту, когерентність тексту діалогу, який водночас є продуктом інтерактивної усномовленневої діяльності. Діалог є ідеальним знаком спільно створеного змісту, а діалогічна інтеракція є діяльнісною реалізацією тексту діалогу. (Mortimer & Scott, 2003).

Головним теоретичним положенням, яке розвивають автори посібника, є твердження про те, що навчальна дискусія є *методом навчання усного українського діалогічного мовлення з інтерактивними характеристиками*. Серед інших інтерактивних методів навчання, дискусія задовольняє вимогу самореалізації особистості учня. Ж. Карденас (J. Cardenas) пояснює, що самореалізація відбувається завдяки встановленню комунікативних ролей в діалозі і заздалегідь визначеним рольовим призначенням мовлення. Якщо це групові ролі, то самореалізація полягає в тому, що одна група захищає та аргументує тезу, висловлюється на користь твердження. Інша групова роль полягає у критиці, спростуванні, доборі контраргументів. Якщо ролі призначено як індивідуальні, то кожний учень творчо реалізується у логіці запитання, у створенні репліки окремого типу, у розвитку діалогічної єдності. У цьому процесі викладач виконує коригувальну роль: помічає і згодом виправляє помилки у висловлюваннях, радить використати певні

лінгвістичні одиниці, допомагає сформулювати твердження, добирає навчальний матеріал для тренінгу діалогічних навичок.

Не варто забувати, що самореалізація мовної особистості найперше відбувається у спілкуванні рідною мовою, а отже, саме уроки української мови стають майданчиками для випробовування комунікативної ініціативи учнів, прагнення лідерства, вдосконалення ораторських умінь. На уроці інтерактивний метод дискусії мотивує учнів проявляти якомога більше їхні здібності і потенційні можливості для успішного спілкування. У посібнику запропоновано універсальну структуру уроків української мови, підготовки до них, закріплення знань і вмінь, рефлексії щодо навчальних результатів. Ця структура задовольняє вимоги типових програм з української мови для основної школи, рекомендовані МОН України. Елементами структури є:

- дидактичні цілі відповідно до тем навчальної програми;
- врахування типу школи (гімназії, школи з поглибленим вивченням іноземних мов, спеціалізованої школи);
- компаративна тема для усного діалогу на уроці;
- тексти для прочитання та обмірковування;
- домашні завдання для підготовчого етапу;
- вимоги до мовлення та правила участі в дискусії для учнів
- завдання для підготовки дискусії для вчителя;
- діалогічні вміння та навички, які передбачено розвинути протягом уроку;
- комунікативно-ситуативні завдання до теми;
- домашнє завдання для закріплення теми;
- критерії та рекомендації оцінювання усного діалогічного мовлення учнів для вчителів;

Оскільки посібник репрезентує експериментальну частину ширшого дослідження, автори зійшлися на думці, що найбільш цікавими і результативними для освітньої спільноти стануть зразки структурованої навчальної діяльності для 7-х-9-х класів. Отримавши досвід діалогічного навчання в адаптаційному циклі основної школи, ці учні вже можуть показати розвинений рівень діалогічного мовлення, реалізують невербальні засоби ведення діалогу, здатні здійснювати самостійний інтернет-по-

шук, щоб поглибити знання з теми дискусії. Крім того, автори посібника, апробуючи методичні сценарії уроків, отримали переконливі позитивні результати саме у цих класах.

Замислюючись над тим, чого бракує сьогодні вчителю української мови та його учням, щоб ефективно навчати і навчатися усного діалогічного мовлення, автори рекомендують зосередитися на таких змістових компонентах:

- особливості діалогічної взаємодії співрозмовників, типи і класифікації такої взаємодії в українській мові;

- смислові взаємозв'язки між репліками в діалозі, їхні типи, взаємозумовленість ініціативи і реакції у репліках учасників діалогу;

- зв'язок ситуації і теми мовлення із висловлюваннями, які конструює учень;

- використання різних одиниць мови для зв'язного висловлювання в діалозі;

- добір мовних засобів та грамотне їх використання для реалізації мети висловлювання;

- зберігання змістової єдності висловлювань у діалозі, їхньої відповідності темі, запитанню.

Важливою в концепції посібника є висока оцінка мотиваційного ресурсу дискусії, в якій компаративна тема обговорення стосується соціокультурних площин української та тієї іноземної мови, яку вивчають школярі, наприклад, англійської чи іспанської. Навчання українського усного діалогічного мовлення в школі може бути ефективним, якщо використано комплекс дидактичних засобів на основі наукових теорій і концепцій. Проте всі зусилля учасників навчального процесу виявляться марними, якщо не сформовано та не підживлено їхні мотиваційні ресурси. Автори скористалися традиційною у вітчизняній дидактиці класифікацією мотивації А.Маркової (Маркова, 1991) і визначили мотиваційні рушійні сили вчителя і учня у процесі застосування методу навчальної дискусії.

Мотиваційним ресурсом вчителя української мови, який узяв на озброєння метод

дискусії, є можливість поглиблювати і власні знання з теми уроку, спостерігати динаміку розвитку учня як особистості, прискорити темпи підготовки до уроків, адже дискусія стимулює і вчителя до обмірковування результатів навчання і професійного розвитку. Організація спілкування учнів на уроці вимагає й від учителя знання й дотримання правил грамотного діалогу, вміння оцінити комунікативно-ситуативні завдання, які виконали учні. Отже, внутрішні пізнавальні мотиви вчителя актуалізуються настільки, наскільки вони набувають для нього/неї особистісного значення. Крім того, зовнішні змагальні мотиви вчителя – це його/її професійне лідерство, особистісне зростання, розуміння зв'язку мови та інших форм діяльності людини. *Мотиваційний ресурс учнів*, які навчаються українського усного мовлення методом дискусії, безперечно, складається із прагнення отримати нову і цікаву інформацію про сам діалог і про тему мовлення, про правила грамотної суперечки, усвідомлення своїх резервів для інтенсивного і поглибленого навчання. Зовнішні мотиви – це авторитет серед однокласників, успішність з навчального предмета, досягнення інших цілей завдяки вдосконаленому усному мовленню, зокрема – переконувати, спростовувати, наполягати, впливати на співрозмовника.

Надзвичайно ефективним у процесі навчання усного українського діалогу є підтримка інтегрованого (водночас зовнішнього і внутрішнього) мотиву одночасного пізнання декількох мов та опори на знання і вміння іноземної мови для опанування українського діалогічного мовлення, порівняння культурних явищ країн, у яких живуть носії цих мов. Цей інтегрований мотив репрезентовано як новацію цього посібника. Тому для 7-микласників, які вивчають англійську мову, формування діалогічного вміння використовувати різні типи реплік, запропоновано порівнювати їх в українській та англійській мовах (Таб.1)

Таблиця 1.

Ініціативна репліка	Реактивна репліка	Реактивно-ініціативна репліка
Чи ти збираєшся йти додому?	Так, незабаром!	Так, незабаром. А ти?
(англ.) Are you going home?	(англ.) Oh yeah, I am going home soon!	(англ.) I am going home soon, and what about you?

Для 8-микласників, які тренуються ставити різні типи запитань у діалозі, запропоновано

прикладні висловлювань в українській та іспанській мовах (Таб.2)

Таблиця 2.

Уточнювальні та доповнювальні запитання	Прості й складні запитання	Проблемні запитання та інформаційні запити
Чи правильно я пишу це слово?	Коли ти повернешся? Коли і навіщо ти повертатимешся?	Чи зможе світ змінитися на краще? О котрій годині починається фільм?
(ісп.) Escribo correctamente esta palabra?	(ісп.) Cuando vuelves o vas a volver? Cuando y para que vuelvas?	(ісп.) Podria el mundo poner mejor? A que hora empieza la pelicula?

Окрему увагу в посібнику приділено комунікативно-ситуативним завданням, які є невідмінним складником усномовленнєвої діалогічної компетентності. Комунікативно-ситуативні завдання в процесі навчання методом дискусії є важливими і необхідними – цей висновок впливає з огляду праць провідних дослідників української комунікативної компетентності учнів (Голуб, Проценко, 2008) На думку Г. Лещенко, комунікативними (мовленнєво-ситуативними) є ті вправи чи завдання, які відображають або імітують процес спілкування (Лещенко, Іванова, 2009). Зважаючи на це, комплекси комунікативно-ситуативних завдань у посібнику орієнтовані на уяву учнів і вже набуті під час дискусії вміння та навички, а також перенесення їх інші ситуативні моделі. Наприклад, для 7-микласників розроблено такі:

1. Напишіть лист-огляд «Служби доправлення інформації та вражень: топ-5 Інтернет-видань, Youtube-каналів та ТВ програм» та надішліть його однокласникам (обсяг 500-800 слів). Порекомендуйте деякі з них та обґрунтуйте свій вибір. Розпитайте однокласників про їхні враження, поставивши усі типи запитань.

2. Знайдіть в інтернеті текст англійською мовою, який би репрезентував популярне серед молоді англомовне видання чи телепрограму. Прочитайте і перекажіть його українською мовою. Створіть рекламу для цього ЗМІ українською мовою та виголосіть на шкільному радіо.

3. Зніміть разом з однокласником відеоролик, в якому ви діалогізуєте щодо окремого блог-випуску. Використайте всі типи реплік.

У другому розділі «**Формування української усномовленнєвої компетентності школярів: дискусія мотивує**» запропонова-

но безпосередні методичні пропозиції уроків, на яких методом дискусії можливо навчити таким *діалогічним умінням*:

- ставити запитання різного типу (уточнювальні та доповнювальні; прості й складні; проблемні та інформаційні запити);
- формулювати репліки різного типу (ініціативні, реактивні, ініціативно-реактивні)
- будувати діалоги різних типів (розпитування, домовляння, суперечка);
- застосовувати засоби зв'язності в репліках;
- використовувати невербальні засоби діалогічної взаємодії.

Ініціативою авторів посібника було запропонувати учням компаративні теми, які придатні для опанування мовного матеріалу, передбаченого шкільною програмою, діалогічних умінь та навичок, і водночас стимулюють пізнавальний інтерес школярів, відповідають їхньому рівню особистісного розвитку. У виданні представлено сценарії навчання окремих компетентностей діалогічного мовлення – вживання різних типів реплік та діалогічних єдностей, ормулювання різних типів запитань та створення зв'язного висловлювання – на етапах: **підготовчому, основному, заключному**.

На підготовчому етапі відбувається аналіз завдань навчання усного мовлення, ознайомлення з *текстами*, які дадуть змогу школярам навчатися методом дискусії, виконання *домашніх завдань, повторення* попередньо вивчених тем з української мови, засвоєння *правил та інструкцій* до основного етапу. На основному етапі проводяться заняття, присвячені *темі дискусії*, на яких учні та вчитель реалізують дидактичну мету, *розвивають усномовленнєві вміння та навички*, школя-

рі практикуються у грамотному **усному діалозі**, закріплюють знання та вміння, передбачені **шкільною програмою з української мови**, отримують **оцінку вчителя** за динаміку **розвитку комунікативної компетентності та виконують комунікативно-ситуативні завдання**. На заключному етапі заплановано виконання **домашнього завдання для закріплення теми, рефлексія** щодо результатів навчання, зворотний зв'язок (feedback) для вчителя, вправління та глибше **засвоєння мовного матеріалу**, передбаченого шкільною програмою.

Якщо структура навчальних етапів є універсальною, то зміст різниться цікавими тематичними текстами, різними вимогами до проведення дискусії, оригінально дібраним наочним матеріалом.

У §1. **‘Навчальна дискусія «Що можуть і чого не можуть засоби масової інформа-**

ції в сучасному світі» для розвитку усного діалогічного мовлення в учнів 7го класу, які вивчають англійську мову, до вимог і правил участі в дискусії належать такі:

– необхідно обов'язково вжити різні типи реплік

– у репліці потрібно вжити формулу ввічливості

– дискусія не повинна перериватися, учасники повинні підтримувати один одного і вступати в діалог замість того, хто не може сформулювати репліку

– учасники демонструють повагу до співрозмовника, вживаючи невербальні засоби: кивання, демонстрація стиснених навхрест долонь, оплески.

Щоб забезпечити діалог різного типу на уроці, необхідно сформулювати контраверсійні твердження, як переваги і недоліки панування ЗМІ у житті людини(Таб.3)

Таблиця 3

ЗМІ у нашому житті	
Переваги	Недоліки
ЗМІ є джерелом інформації, що оновлюється оперативно. ЗМІ поширюють інформацію швидко і серед великої кількості людей.	ЗМІ маніпулюють свідомістю людей. ЗМІ часто мають пропагандистську мету мовлення.

Приклади ініціативних реплік вчителя:

«Чи є існування ЗМІ потрібним для розвитку культурної та освіченої людини?»

«Гадаю, сьогодні молодь не цікавиться інформацією, яка надходить із ЗМІ ...»

«Блоги і подкасти є альтернативою ЗМІ чи їх типом?»

Приклади реактивних реплік учня:

«Дозвольте зауважити, що засоби масової інформації сьогодні виходять на новий рівень повідомлень, урізноманітнюють теми, опрацьовують важливі соціальні питання»,

«Дякую, що поділилися думкою, проте я часто слухаю новини служби ТСН...»

«Вибачте, блог і подкаст не можна об'єднувати в один тип..».

Приклади реактивно-ініціативних реплік учня:

«Даруйте, що перебиваю, але сучасні ЗМІ викликають більше підозри, ніж довіри. Хто погоджується зі мною?»

«Шкодую, що мені не довелося це почитати досі, а ви прочитали?»

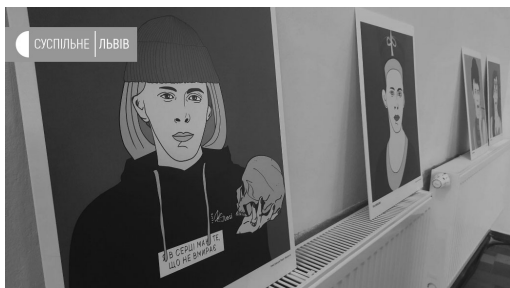
Приклад альтернативної назви теми дискусії:

«ЗМІ (засоби масової інформації): сучасний треш, гарячі факти чи нова реальність».

У §2. **‘Навчальна дискусія «Леся Українка і Фріда Кало: обличчя національної культури чи «страждальний бренд»?»** для учнів 8го класу, які вивчають іспанську мову, надано інструкції до можливого варіанту уроку української мови. Школярі заздалегідь готуються до обговорення теми, шукають відповідні матеріали з переліку посилань на Інтернет-джерела, підготовлені вчителем, або самостійно; випишують цитати відомих дослідників творчості Лесі Українки та Фріди Кало, розподіляються на команди. На уроці працюють командами по 3-5 осіб. Учитель готує сигнальні картки типів запитань: “Уточнювальне”, «Просте», «Інформаційний запит». Під час уроку вчитель піднімає картку. Одна команда повинна сформулювати для іншої запитання відповідного типу, потім – черга іншої команди.

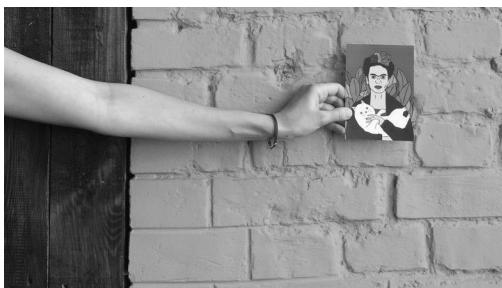
Приклади відповідей на запитання різного типу:

Фріда Кало – це не лише мексиканська художниця, сильна жінка, це ще й такий собі фрїк, загадка, людина-виклик. Я вважаю, що моїм іспанським одноліткам буде цікавий вірш

Лесі Українки «Contra spem spero», по-перше, через схожі на іспанські слова у назві, по-друге, через оптимістичний зміст вірша.

Для залучення візуальних стимулів діалогу у посібнику представлено наочні засоби уроку.

(Інтернет-ресурси: zn.ua, lystivka.comuamodna.com)

У §3. **‘Навчальна дискусія «Культурні амбасадори націй Тарас Шевченко і Пабло Пікассо: стереотипи і новації сприйняття творчості»** для 9-го класу, учні якого вивчають іспанську мову, передбачено :

розширення репліки в дискусії до декількох речень;

живання у репліках простих ускладнених та складних речень;

забезпечення когезії і когерентності усного висловлювання;

живання в репліці речень з прямою й непрямою мовою;

оформлення цитати в усному мовленні за правилами;

орієнтування репліки на адресата;

уникання «стрибокподібності» діалогу за допомогою риторичних засобів залучення співрозмовника (*як гадаєш? тобі слово, підтримайте мене*).

Перед проведенням дискусії учням надано тексти та матеріал для прослуховування, у яких висвітлено неоднозначні оцінки творів Тараса Шевченка та Пабло Пікассо, наприклад, спеціальне інтерв'ю з науковцем Олександром Іщуком “Шевченко всупереч стереотипам минулого модним ідеям XXI століття”. Школярі повинні висловити власні погляди у формі тексту-виступу в дискусії.

Приклади зв'язних усних текстів-виступів у дискусії

Новації сприйняття творчості Тараса Шевченка

“Схоже на те, що вірші Т. Шевченка не вразив плин часу: вони були гострими і актуальними в царській Росії, і потім – в СРСР, і залишаються такими ж актуальними у незалежній Україні”. Саме ця цитата є найбільш влучною, на мою думку, бо вона доводить актуальність творчості поета. На захист своєї позиції, зазначу ще одне. Цілком сучасно звучить вірш... Крім цього, по-новому можна сьогодні тлумачити зміст поеми... Про це говорить відомий літературознавець...

За таким зразком учні дискутують про новації й стереотипи сприйняття картин Пабло Пікассо. Перша та друга команди можуть змінити предмет обговорення: новації –на стереотипи. Учні працюють в групах: хтось розпочи-

Стереотипи сприйняття творчості Тараса Шевченка

Незважаючи на намагання наблизити творчість Тараса Шевченка до нашого часу, поезію Тараса Шевченка сприймають стереотипно: кріпацтво, пани, покритки... Не погоджуючись з Олександром Іщуком, додам...Наприклад, якщо перекласти вірш... іноземною мовою, то мої однолітки за кордоном хибно зрозуміють зміст і деякі поняття твору. Тарас Шевченко пише, цитую...

нає висловлювання, формулює твердження про актуальність чи стереотипність творчості митців. Наступний співрозмовник доповнює чи завершує їх власним висловлюванням, створюючи один зв'язний усний текст.

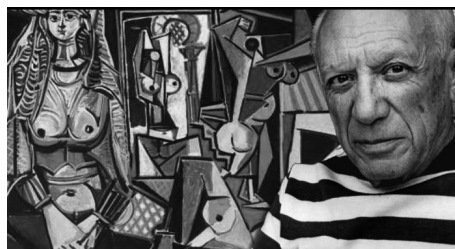
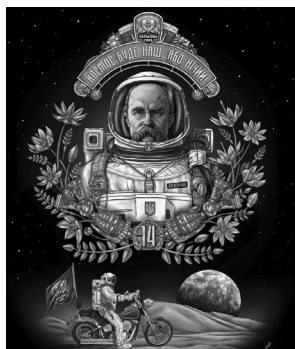
Комунікативно-ситуативним завданням після уроку є, зокрема, есе-фантазія «Якби Тарас Шевченко...» та «Якби Пабло Пікассо...».

Приклади висловлювань

Якби Шевченко жив в Іспанії, то він би малював танцівниць фламенко і грав на гітарі. Якщо би Пікассо жив в Україні, то він би

усі історичні події України зобразив у кубізмі. Якби митці були знайомі один з одним, вони б змогли порозумітися за допомогою пензля та олівця.

Стимулювання пізнавального інтересу забезпечене наочними матеріалами.

ПІКАССО КОРИСТУЄТЬСЯ ПОПИТОМ У ВИКРАДАЧІВ КАРТИН БІЛЬШЕ, НІЖ БУДЬ-ЯКИЙ ІНШИЙ ХУДОЖНИК

(інтернет-джерело: reznika.ua, vzrusstia.com)

Для оцінки і самооцінки результатів навчання автори пропонують анкети для вчителів

та учнів. Наприклад, для уроку в 9-му класі вони такі (Таб.4,5)

Таблиця 4

Анкета для учнів

Прізвище/Ім'я/Клас	Частково	Так	Ні	Коментар
1. Чи вживали ви прості ускладнені та складні речення у висловлюванні?				
2. Чи всі завдання були зрозумілі?				
3. Чи всі завдання виконано успішно?				
4. Чи вступали ви в діалог замість іншого учасника?				
5. Чи зацікавила тема дискусії? (обґрунтувати в коментарях)				
6. Чи вживали ви цитати відомих українців у власних відповідях? (обґрунтувати в коментарях)				

Таблиця 5

Анкета для вчителів

Прізвище/Ім'я	Так	Частково	Ні	Оцінка/Самооцінка 1-12	Коментар
1. Використовує цитати за правилами в усному мовленні?					
2. Будує репліки зі складними реченнями під час дискусії.					
3. Вживає риторичні прийоми					
4. Будує зв'язні репліки, уникає «стрипкоподібності» мовлення.					
5. Чи зацікавила учня тема дискусії?					
6. Чи варто щось змінити в підготовці та проведенні уроку методом дискусії?					

Наприкінці посібника вчителям запропоновано **матеріали та літературу** для творчого методичного пошуку і планування уроків в інших класах та з інших тем. Автори сформулювали деякі практичні поради і надали матеріали, які можна використати як опори, роздаткові картки або візуальний матеріал.

Комунікативний принцип покладено в основу усього процесу навчання усного українського діалогічного мовлення. Автори переконані, що таке навчання мотивує учнів ще й до пошуку відповідей на питання дискусії іноземними мовами, які вивчаються в середній школі, а також до порівняння і зіставлення мовних одиниць в різних мовах. Посібник допоможе вчителю української мови використовувати навчальну дискусію систематично і творчо опанувати нові прийоми і змінювати вимоги до роботи на уроці: від правильності виконання вправ і завдань – до проявлення ініціативи і креативності діалогу.

References

- Azimov E., Shchukin A. (2009). *Novyy slovar' metodicheskikh terminov i ponyatiy* (teoriya i praktika obucheniya yazykam). Moskva: Izdatel'stvo IKAR // (Азимов Э., Щукин А. (2009). Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Издательство ИКАР)
- Badmayev, B. (1999). *Metodika prepodavaniya psikhologii: Ucheb.--metod, posobiye dlya prepodavat. i aspirantov vuzov.* – Moskva: Gumanit. izd. tsentr Vlados. // (Бадмаев, Б. (1999) Методика преподавания психологии: Учеб.--метод, пособие для преподават. и аспирантов вузов. – Москва.: Гуманит. изд. центр Владос.)
- Bell, D. (2007). Do teachers think that methods are dead. *Elt Journal*, 61, 135-143.
- Cárdenas, J.-M. (2011). El método de la discusión controversial en el aprendizaje de la asignatura de Lenguaje en los estudiantes del II Semestre de Enfermería del Instituto Superior Tecnológico Joaquín Retegui Medina, Peru: Nauta-Iquitos.)
- Fitsula, M. (2000). *Pedahohika: Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity.* – Kyiv: Vydavnychyy tsentr «Akademiya». // (Фіцула, М. (2000). Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Київ: Видавничий центр «Академія»)
- Holub N., Protsenko L. (2008). Rol' komunikativno-sytuatyvnykh vprav u formuvanni movnoyi osobystosti. *Literatura ta kul'tura Polissya*. 43, 218-223. // (Голуб Н., Проценко Л. (2008). Роль комунікативно-ситуативних вправ у формуванні мовної особистості. *Література та культура Полісся*. 43, 218-223. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2008_)
- Holub, N., Halayevs'ka, L (2015). Navchannya dialohichnoho movlennya uchniv 5–7 klasiv na urokakh ukrayins'koyi movy: metodychni rekomendatsiyi. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli*, 3, 51–57. // (Голуб, Н., Галаєвська, Л. (2015). Навчання діалогічного мовлення учнів 5–7 класів на уроках української мови: методичні рекомендації. *Українська мова і література в школі*, 3, 51–57);
- Leshchenko, H., Ivanova L (2009). Komunikativni (movlennyevo-sytuatyvni) zavdannya u systemi vyvchennya chastyn movy v pochatkoviy shkoli. *Nova pedahohichna dumka*, 4, 64-69. // (Лещенко, Г., Іванова, Л. (2009). Комунікативні (мовленнєво-ситуативні) завдання у системі вивчення частин мови в початковій школі. *Нова педагогічна думка*, 4, 64-69)
- Levin, K. (1954). Studies in group decisions. In D. Cartwright and A. Zander (eds), *Group Dynamics: Research and Theory*. London: Tavistock.
- Markova, A. (1991). Strategiya formirovaniya motivatsii ucheniya. *Perspektivy: voprosy obrazovaniya*, 3, 23–36. // (Маркова, А. (1991). Стратегия формирования мотивации учения. *Перспективы: вопросы образования*, 3, 23–36.)
- Matyash, N., Pavlova T. (2010). Metody aktivnogo sotsial'no-psikhologicheskogo obucheniya. Moskva: Akademiya. // (Матяш, Н., Павлова Т. (2010). *Методы активного социально-психологического обучения*. Москва: Академия);
- Mortimer, E., & Scott, P. (2003). Meaning making in secondary science classrooms. Maidenhead: Open University Press)
- Nova ukrayins'ka shkola: kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly (2016) / (упоряд. Hrynevych L., El'kin O., Kalashnikova S., Kobernyk I., Kovtunets' V., Makarenko O., Malakhova O., Nanayeva T., Usatenko H., Khobzey P., Shyyan R. ; za zah. red. Hryshchenka M. // (Нова українська школа: концептуальні засади

реформування середньої школи (2016)/ (упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенка М.)

Oganesyan, N. (2002) *Metody aktivnogo sotsial'no-psikhologicheskogo obucheniya: treninhi, diskussii i igry*. Moskva: Os'-89. //(Оганесян, Н. (2002) *Методы активного социально-психологического обучения: тренинги, дискуссии и игры*. Москва: Ось-89).

Palykhata, E (2002) *Metodyka navchannya ukrayins'koho usnoho dialohichnoho movlennya uchniv osnovnoyi shkoly*. Ternopil': TDPU. //(Палихата, Е (2002) *Методика навчання українського усного діалогічного мовлення учнів основної школи*. Тернопіль: ТДПУ.)

Richards, J., & Schmidt, R. (2002) *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics* (3rd ed.) London: Longman.

TEACHING AND LEARNING UKRAINIAN SPOKEN DIALOGUE IN A SECONDARY SCHOOL CLASSROOM: A BOOK REVIEW

Olesia Liubashenko

The article is a review of the textbook «O. Liubashenko & O. Popova (2021). Discussion as a teaching and learning method. Development of Ukrainian spoken dialogue in secondary school students. Kolo». A resource for teachers, students and Ukrainian language enthusiasts, this book is intended to familiarize readers with Discussion as a method for teaching and learning spoken dialogue in a secondary education setting. The authors revisit the concept of classroom talk in a Ukrainian lesson and offer dialogic interaction as the main type of educational activity in obtaining conversational skills in Ukrainian. The book discusses typical challenges faced by most secondary school teachers of Ukrainian by inviting readers to an engaging professional dialogue on the issue that has not received much attention in literature. The textbook is beneficial for teachers of Ukrainian and Philology majors who avoid stereotypes in mastering school curriculum.

Keywords: *Discussion method, Ukrainian spoken dialogue, dialogic interaction, secondary school.*